

Стопанско-географска характеристика на сръдната част на Северна България (Сръдномизийски стопански районъ)

Отъ А. Ст. Бешковъ.

Въ широки кржгове у насъ господствува схващането, че всички части на Дунавската плочеста равнина, благодарение на донѣкъде близкитѣ си физиогеографски особености, иматъ еднакви стопанско-географски признаци, следователно и една и сѣща стопанско-географска структура, а сѣщо така и еднакви стопански изгледи и възможности. Това едностранчиво схващане, пренесено на плоскостъта на държавно-стопанския животъ, може да доведе не само до погрѣшни по-нататъшни констатации, но и до даване на неправилни директиви.

Нашата цель тукъ е обаче да се даде преди всичко стопанско-географска характеристика на областъта, която ни интересува. Следъ като се извлѣче характеристиката, ще се изтъкнатъ и нѣкои неизбѣжно изхождащи отъ нея послѣствия.

За название на разглежданата областъ ще приемемъ името „Сръдномизийски стопански районъ“, или по-кратко — „Сръдномизийски районъ“.

Граници и голѣмина на Сръдномизийския районъ

Този районъ се простира между следнитѣ граници: 1) на западъ — долното течение на р. Искъръ, като на югоизтокъ се отдѣля и минава на изтокъ отъ сегашната Луковитска околия; следъ като пресѣче р. Витъ, границата минава на изтокъ отъ Тетевенска околия и стига билото на Тетевенския балканъ източно отъ връхъ Веженъ. 2) Откъмъ югъ границата следва вододѣлното било на Балкана и въ източна посока стига до Вратникъ (Демиръ-капу, Желѣзни врата). 3) Отъ тази точка започва източната граница на района. Отначало тя минава по сегашната граница между Омортагска и Еленска околия, приблизително по вододѣла между Янтра и Голѣма Камчия, за да продължи по вододѣла между Янтра и Черни Ломъ, граница, съвпадаща изобщо съ границата на Горно-Орѣховска и Поповска околия. Оттукъ границата продължава на североизтокъ, като пресича Черни Ломъ северно отъ Попово и обхващайки Бѣленска и Русенска околия, стига до българо-румънската граница срещу Тутраканъ, при което от-

дѣля Русенска отъ Кубратска околия. 4) Северна граница на Сръдномизийския районъ е р. Дунавъ.

При прокарване на северната и южна граница на района въпросътъ е крайно простъ. Не така обаче стои той, когато се опредѣля западната и източна граница на района. Доводитъ, които налагатъ да се приематъ тѣзи именно граници, които по-горе се посочиха, ще станатъ ясни и приемливи при по-нататъшното излагане на фактитъ.

Така ограниченъ, районътъ има територия 15,765 кв. км. и заема около 15.3% отъ територията на страната. Той заема сръждищно положение въ страната — обстоятелството, което повишава неговитъ предимства.

Кратка физиогеографска характеристика

Районътъ се разпада на три естествени ландшафтни зони, простиращи се въ посока изтокъ-западъ и разположени въ меридионална посока една отъ друга. Като първа зона ще отбележимъ:

Старопланинската зона. Тази зона се покрива съ цѣлата южна планинска частъ на района. Най-голѣма височина тя достига въ югозападнитъ си части, кждето Троянскиятъ и СевлиеВСки (съотв. Калоферски) балканъ достигатъ съ билата си сръдни височини 1900—2000 м. и които била се мѣрятъ съ най-високитъ балкански върхове надъ 2200 м. Въ източна посока — къмъ Шипченския, Тръвненския и Еленския балканъ — височината на главното било, а заедно съ него и тази на цѣлия склонъ теренъ, бърже спада; само единични върхове достигатъ до 1400—1500 м.

Почти всички изброени тукъ балкански части (съ изключение на Троянския балканъ, който дава началото на р. Осъмъ) служатъ за юженъ предѣлъ на басейна на Янтра, която рѣка тѣ подхранватъ съ многобройни притоци. Басейнътъ на Янтра е прорѣзанъ многократно съ добре развитата и симетрична нейна мрежа, която е най-главната отводнителна артерия на района. Нейнитъ намѣста изпълнени долини, тераситъ ѝ и полегатитъ ѝ склонове сж не само добри терени за заселване, но и обуславятъ добро развитие на ливадарството. Обширнитъ широколистни гори, както и пасищнитъ била, сж сжщо така отъ голѣмо значение за развитието на стопанския животъ на района и сж едно допълнение на ландшафта на равниннитъ му части. Къмъ тѣзи предимства трѣбва да се прибави и наличността на не малко каменовжглени находища.

Тази частъ на Сръдномизийския районъ има планински климатъ, отличава се съ голѣми годишни валежи и малка годишна температурна амплитуда. Годишната амплитуда е около 19—20°, а валежното количество нарѣдко надвишава 700—900

мм. годишно, т. е. то е съ около $1/4$ — $1/3$ по-голъмо отъ това, което е сръдно за страната.

Тъзи физиогеографски предпоставки правятъ, щото зоната да е най-удобна за скотовъдство, отчасти за овощарство, за използване на горитъ, отчасти и на минералнитъ богатства, както и за практикуване на нъкои занаяти. Все пакъ, поминъкътъ не е достатъченъ и временната емиграция е постоянно явление. Зоната е слабо населена и преобладаватъ колибарскитъ селища.

Преходната зона е широката около 25—30 км. ивица, която се простира въ посока изтокъ-западъ, приблизително на северъ отъ линията Елена — Тръвна — Габрово — Троянъ, като обхваща и самитъ тъзи градове. Предпланинитъ, които изпълватъ тази зона, сж най-често антиклинали, състоещи се отъ кредни материали. Въ голъма степенъ отнесени отъ екзогеннитъ фактори, тъзи предпланини на мѣста се пресичатъ, на мѣста се избикалятъ отъ рѣкитъ на системитъ на Янтра и Осъмъ. На много мѣста се образуватъ плата — „столове“ — съ конкавни склонове, типични за варовититъ, кредни и терциерни терени на цѣла Дунавска България. Сръдната надморска височина на тъзи възвишения се движи между 400 и 600 м. Зоната може да се характеризира като преходна между нагъната и плочесто-равнинна земя. Това ѝ създава разнообразие. Рѣкитъ иматъ все още ерозионна и транспортна деятелностъ и само въ севернитъ краища на зоната тя минава въ акумулативна и тукъ вече сж нанесени доста много алувиални материали.

Въ климатично отношение зоната се отличава съ това, че планинскитъ климатъ се чувствува по-слабо: валежитъ сж малко по-слаби (6—700 мм. годишно), годишната температурна амплитуда — по-голъма, а снѣжната покривка — по-късотрайна.

И тукъ системата на рѣкитъ благоприятствува не само прокарването на пътища, но и служи за основа на поселването. Тукъ вече се явяватъ селища, които сж посръдници между низината и планината и като такива, сж се оформили като важни стопански сръдища. Въ тази зона сж развити: овощарство, градинарство, лозарство, земедѣлие, скотовъдство, занаяти и като резултатъ на посръдничешето положение и разнообразието въ поминъка се е достигнало до повисоко развитие и на размѣната. Най-после силата на падащитъ води е основа да се развие индустрията. Всички тъзи обстоятелства създаватъ вече много по-хармонично развито стопанство, отколкото въ първата чисто планинска зона.

Цѣлата тази зона е една отъ най-характернитъ особености на района и тя е, която въ много голъма степенъ го различава отъ съседнитъ — западна и източна — третини на Дунавската равнина. Преходната зона на Сръдноизмийския районъ има много по-голъмо меридионално разстояние, отколкото тази на Западноизмийския районъ. Източноизмий-

скиятъ районъ пъкъ, освенъ че нѣма такава полегато спускане, се отличава по своитѣ рѣзко оформени плата, а и силно вавровититѣ терени способствуватъ за задълбочаване на водоноснитѣ хоризонти. При това, преходната зона на Сръдноизийския районъ се добре напоява отъ гжстата мрежа на Янтра, отчасти и на Осъмъ. Тукъ, следователно сж могли да се образуватъ селища преди всичко върху много по-голѣмъ ареалъ, отколкото, напримѣръ, на западъ отъ Витъ до Тимокъ. Тѣзи селища показватъ диференциация въ поминъчнитѣ отрасли, защото освенъ че се явяватъ стопански посрѣдници между балканското и полското население, посрѣдничатъ и между Южна и Северна България. При това, особено въ източната си часть, Сръдниятъ балканъ е много по-низъкъ и е заселенъ почти до билото си — нѣщо което въ Западния балканъ не се срѣща почти никакъ. Най-после, западнитѣ склонове на Западния балканъ сж въ чужда територия и затова не се поддържатъ никакви стопански връзки между дветѣ му страни, както това става въ повечето мѣста на Сръдния балканъ.

Източниятъ балканъ пъкъ не може да представи такива предимства и по чисто антропогеографски причини: заселенъ повече съ турци, които се отличаватъ съ крайна консервативность и инертность, той не е могълъ да стане срѣдище на интензивенъ и разнообразенъ стопански животъ. Разбира се, физиогеографскитѣ фактори сж повлияли и тукъ твърде много — мжчната проходимость, благодарение на това че е необходимо да се превалятъ три била; обстоятелството, че пжтьтъ Силистра — Шуменъ — Одринъ — Цариградъ съ освобождаването на България престава да играе тази важна роля, която е ималъ въ годинитѣ на турското владичество, липсата на напрѣчни долини, нездравословниятъ климатъ по долното течение на Камчия (комари, малария) — това сж обстоятелства, които обуславятъ по-малкото значение на мѣстата по севернитѣ склонове на Източния балканъ и неговото подножие.

Всички изброени факти навеждатъ на мисълта, че преходната зона на Сръдомизийския районъ не е могла да не изиграе важна роля при изграждането на стопанския обликъ на сръдната часть на Дунавска България. Изтъкнатитѣ физиогеографски предпоставки сж условие да се развиятъ не само по-своеобразни стопанско-поминъчни отношения, но обуславятъ и цѣлия битъ на областта, а заедно съ това внасятъ разнообразие и, така да се каже, допълване на стопанския животъ на страната.

Равнинна зона. Тази зона се простира между долното течение на Искъръ и това на Русенски Ломъ, като достига и на изтокъ отъ последното. Ширината ѝ е около 45—50 км. Тя расте къмъ изтокъ. Равнинниятъ ѝ характеръ не достига до степенъта, на която е съседната ѝ западна часть на рав-

нината, т. е. не получава чисто степенъ характеръ. Тукъ отдѣлнитѣ „столове“ сж по-добре оформени, макаръ че преобладаватъ конвекснитѣ силно разлати, плоски хълмове, които позволяватъ по-обширенъ кръгзоръ за наблюдателя и показватъ по-рѣзки наклони и очертания едва къмъ долнитѣ склонове. Така тази земя получава равниненъ характеръ. Цѣлиятъ северобългарски плочесторавниненъ ландшафтъ, както е известно, и както особено добре се формулира отъ Пенкъ, е една крайна частъ отъ източноевропейския степенъ ландшафтъ. И наистина, той и климатически, и морфологически и по преобладаващия тревистъ обликъ на растителността си е степенъ ландшафтъ въ твърде голѣмъ размѣръ. Горитѣ заематъ въ много рѣдки случаи повече отъ 10% отъ повърхността и при това често пжти сж нискоствѣлени и дребни.

Тази зона се напоява пакъ отъ системата на Янтра, Осъмъ Долни Витъ и то главно отъ самитѣ тѣзи рѣки, които тукъ вече нѣматъ значителни притоци. Самитѣ рѣки благодарение на малкия си наклонъ, меандриратъ и показватъ силна акумулативна дейность. Дебитътъ имъ е крайно непостояненъ, обстоятелство, известно при повечето наши рѣки. Дѣснитѣ брѣгове сж по-високи отъ лѣвитѣ.

Климатически тази зона се отличава съ своята континенталность. Ако може да се говори за екстремно континенталенъ климатъ (само условно) въ предѣлитѣ на нашата малка страна, то този климатъ трѣбва да се търси въ западнитѣ краища на тази зона, както и още на западъ къмъ Бѣла-Слатина. Тукъ сж най-голѣмитѣ температурни годишни амплитуди и едни отъ много малкитѣ валежи. Сжщо така, като бездъждна ивица се явява и пространството между Русе — Бѣла — Левски — Свищовъ, спадащо изцѣло въ разглеждания районъ.

Валежитѣ презъ вегетационния периодъ сж наистина съ около 10 — 20% по-голѣми отъ сръднитѣ за страната, които сж 291 мм. годишно (споредъ Сава Ботевъ и Йосифъ Ковачевъ*). Все пакъ, често тази областъ страда отъ суша. При високата лѣтна температура въ повечето мѣста на тази областъ малкитѣ валежи сж още по-недостатъчни и затова областъта е аридна. Снѣжната покривка е дълготрайна и предпазва зимнитѣ посѣви отъ студоветѣ, които тукъ сж обикновено явление. Свободното отъ късни и ранни мразове време е значително по-кратко отколкото въ Горнотракийската низина. Това обстоятелство поставя последната низина въ особено благоприятно положение, фактъ, на който ще се спремъ по-късно.

Почва. Почвата на района въ крайдунавскитѣ части е степна: на северозападъ преобладава льосътъ, който само на

*) Земледѣлието въ България. София 1929, II изд. 1934.

мѣста е разкритъ, за да се покажатъ на повърхнината младотерциернитѣ пластове. На югъ тази почва преминава въ черноземъ, който не е така богатъ съ хумусни вещества, както, наприкладъ, южнорускиятъ. Въ южна посока преобладава кафявата горска почва. Тя е удобна вече не само за житни храни, но и за фуражни растения, овощни и зеленчукови градини и нѣкои индустриални растения. Тази почвена зона въ голѣма степенъ се покрива съ преходната зона. А тя съ своитѣ размѣри далечъ превъзхожда съответнитѣ по положение части подъ Западна Стара-планина и е при това много повече населена. Между другото и това обстоятелство е една отъ причинитѣ за голѣмото относително значение на тази преходна зона въ цѣлия комплексъ на стопанството и бита на този районъ. Почвитѣ на югъ отъ тази ивица сж предимно глинести и пѣськливоглинести. Ако се напояватъ и наторяватъ достатъчно, и тѣ сж добри. Високитѣ части се заематъ отъ скелетни почви, които сж неплодородни.

Население

Данни за населението на страната има само отъ края на 1926 г. Затова не може да се говори съ точностъ за антропогеографскитѣ и демографски отношения за сега, а може да се работи само съ приблизителна вѣрностъ.

Въ края на 1926 година Срѣдномизийскиятъ районъ е наброявалъ 1,016,000 жители. Половината отъ това население се пада на околитѣ на досегашния Търновски окръгъ, около 33% — на нѣколкото околии отъ досегашния Плъвенски окръгъ, а останалитѣ 17% — на Русенска и Бѣленска околия отъ досегашния Русенски окръгъ. Гжстотата на населението на района тогава е била 64. 5 души на кв. км., т. е. съ 11.4 души на кв. км. повече отъ срѣдната гжстота на населението на страната по това време. Това показва, че районътъ е сравнително гжсто населенъ. Като се взематъ предъ видъ даннитѣ за прирѣста на населението въ последнитѣ години, може да се смѣтне, че населението на района сега ще да е около 1,150,000 души — цифра, която ще отговаря на гжстотата около 72 души на кв. км.

Населението е имало презъ края на 1926 година следната гжстота по околии:

Габровска ок.	85.7	Севлиеvsка ок.	59.9
Русенска (гр. и с.)	84.1	Ловчанска „	59.4
Търновска ок.	80.1	Бѣленска „	58.4
Г. Орѣховска ок.	77.1	Никополска „	57.1
Плъвенска ок.	71.0	Троянска „	44.2
Дрѣновска „	65.2	Еленска „	37.8
Свищовска „	60.2		

За отбелязване е характерното обстоятелство, че всички околии, съ изключение на две, показватъ по-висока гъстота въ сръдната за страната. Това важи и за планинскитѣ околии — Габровска и Дръновска, които сж по-гъсто населени отъ множество равнинни околии въ Дунавска България и въ Борнотракийската низина, безъ да иматъ при това голѣми градове въ предѣлитѣ си. Тукъ преобладаватъ дребнитѣ колибарски селища, но затова пъкъ тѣ сж твърде нагъсто разположени едно до друго. Габровска околия има само единъ градъ и 4 села, а 201 колибарски селища, Дръновска — 2, града, 23 села и 204 колибарски селища, Еленска — 1 градъ, 22 села и 246 колиби и махали. По-голѣмитѣ тукъ села и градове сж се оформили като пазарни и транспортни центрове.

Преходната областъ има освенъ по-голѣми градове, и по-голѣми села. Тукашнитѣ села сж се развили не само като градинарски, лозарски и земеделски сръдища, а и за това, защото заематъ централно мѣсто между селищата отъ равнината и тѣзи отъ планината; и тъй като планината и равнината даватъ разни произведения и нуждитѣ на жителитѣ имъ сж противоположни (допълващи се), то по естественъ пътъ възниква нуждата отъ размѣна. Така се е създадала търговията, която тукъ на нѣкои мѣста има все още натурално-размѣненъ характеръ. Поради слабия наклонъ на планинскитѣ и предпланинскитѣ склонове и поли, тукъ сж се създали възможности за развиване най-разнообразни поминъчни отрасли и всичко това влияе да се създаде особена, различна отъ общата за страната стопанска физиономия на този край. Въ много села вече има наченки отъ индустрия.

Селата въ равнината сж сръдно голѣми, нѣкои отъ тѣхъ сжщо показваха бръзъ ръстъ, особено следъ като се построиха централната и изхождащитѣ отъ нея желѣзопътни линии. Най-голѣми села въ района сж: Угърчинъ, Драганово, Долна-Орѣховица, Ветово, Сушица, Сухинъ-долъ, Стражица, Щръкльово, Златарица, Джулюница — всѣко наброяващо надъ 4,000 ж. Други голѣми села въ района сж: Тръстеникъ, Павликени, Тръмбешъ, Бѣла-Черква, Кесарево, Чаиръ и др., имащи по 2500—4000 ж. Всички данни сж отъ края на 1926 година, откогато насамъ може да се разчита на значителенъ приръстъ.

Народностенъ съставъ. Въ района силно преобладаватъ българитѣ. Докато въ страната малцинствата въ края на 1926 година сж представлявали около 17%, въ разглеждания районъ тѣ не достигатъ дори и 11.5%. Въ казаната година населението по народности се е разпредѣляло така:

българи	901,412	88·63%
турци	62,419	6·13 „
цигани	21,700	2·13 „
румъни	15,472	1·52 „
други	15,906	1·54 „

Българското население се увеличава по-бърже и съ това районътъ придобива все по-чистъ български характеръ. Заслужава да се отбележи, че тукашното население е едно отъ най-деятелнитѣ и предприемчивитѣ. Грамотността между българитѣ тукъ е по-висока, отколкото въ другитѣ части на страната.

Турцитѣ обитаватъ източната частъ на района. На западъ и въ планинскитѣ околии (съ изключение на Еленска околия) броятъ имъ силно намалява, за да стигне на много голѣми площи дори до нула. Броятъ на турското население не расте, защото приръстътъ се изравнява съ изселванията, които, про-чемъ, не сж многобройни.

Циганитѣ показватъ равномерна разпрѣснатостъ — изъ цѣлия районъ, а румънитѣ населяватъ най-много Никополска околия. Тамъ сж $\frac{4}{5}$ отъ всички румъни, живѣещи въ района, а остатъкътъ е разпрѣдѣленъ въ крайнитѣ северни части на Свищовска и Плѣвенска околия. Другаде въ района почти никакъ не се срѣщатъ.

Характеристика на земедѣлието

Обработената земя въ 1931 г. се разпрѣдѣля по околии така:

Околия	Обща площъ въ хект.	Обр. земя въ хект.	% на обр. земя
1. Плѣвенска . . .	189,460	121,815	64·30
2. Свищовска . . .	136,210	84,978	62·39
3. Никополска . . .	110,850	64,162	57·88
4. Русенска . . .	142,590	77,391	54·28
5. Бѣленска . . .	99,800	53,662	53·77
6. Търновска . . .	151,830	80,347	52·92
7. Ловчанска . . .	147,590	69,331	46·98
8. Г.-Орѣховска . .	121,360	52,264	43·07
9. Севлиевска . . .	138,930	80,347	41·92
10. Габровска . . .	47,600	18,660	39·20
11. Дрѣновска . . .	53,270	19,650	36·89
12. Троянска . . .	106,240	28,163	26·51
13. Еленска . . .	130,690	32,578	24·93
Всичко . . .	1,576,240	761,148	48·20

Последната отъ тѣзи цифри показва, че 48·20% отъ цѣлата площъ на района се обработва. Въ страната по това време сж били обработвани само 35·88%. Тѣзи две цифри показватъ, че Срѣдномизийскиятъ районъ въ това отношение е много напредъ; и ако има районъ, който да е поставенъ на по-предно мѣсто, то е само Западномизийскиятъ, който, впрочемъ, превишава разглеждания районъ съ по-малко отъ 1% (48·9% отъ цѣлата му площъ се обработва). Въ сжщото време останалитѣ райони на страната показватъ следнитѣ проценти на работна земя.

Източномизийски	46·2
Югоизточенъ	34·2
Тракийскородопски	26·3
Софийски	30·9
Пирински	14·0

Тѣзи цифри говорятъ за високата степенъ, на която е застанало (въ случаи само квантитативно) земедѣлието на Срѣдномизийския районъ.

Като се вземе предвидъ голѣмата гжстота на населението въ района, идва се до заключение, че за да бжде то изхранено съ земедѣлски произведения на мѣстна почва, трѣбва да има по-голѣма интензивностъ въ земедѣлската работа. Че това е действително така, можемъ да се увѣримъ, като вземемъ предвидъ обстоятелството, че тукъ единъ хектаръ работна земя се пада на 1·51 души, докато въ Западномизийския районъ единъ хектаръ работна земя се пада на 1·29 души. При това, Западномизийскиятъ районъ, както ще видимъ по-нататкъ, има много по-напреднала машинна техника; затова пъкъ, отглежданитѣ въ Срѣдномизийския районъ растителни култури сами по себе си сж по-интензивни, въ смисълъ на по-доходни¹⁾.

При разглеждане на работната земя по околии се идва до следнитѣ заключения: най-голѣмъ процентъ на работна земя иматъ крайдунавскитѣ околии: Свищовска, Никополска и Русенска, както и Плѣвенска околия. Следъ тѣхъ съ околитѣ отъ преходната областъ, както и Бѣленска околия, подиръ които следватъ Габровска и Дрѣновска околия. Обаче и дветѣ тѣзи околии, въпрѣки планинския си теренъ, иматъ

1) Въ Срѣдномизийския районъ се занимаватъ съ земедѣлие 75·45% отъ жителитѣ, а въ Западномизийския — 84·93%. Това сравнение вече е достатъчно, за да стане ясно, че Срѣдномизийскиятъ районъ не е въ такава степенъ земедѣлски, какъвто е неговиятъ западенъ, па и източенъ съседъ. То още показва, че голѣма частъ отъ населението е ангажирано въ другъ: индустриаленъ, търговски, транспортенъ и пр. трудъ.

‰ на работната площ надъ срѣдния за страната. На последно мѣсто заставатъ Троянска и Еленска околия, които все пакъ сж много по-добре поставени отъ родопскитѣ околии по отношение размѣра на работната площъ.

Въпрѣки твърде гжстото си население и въпрѣки това, че голѣма часть отъ пространството на района е хълмиста и планинска земя, Срѣдномизийскитѣ районъ произвежда достатъчно храни за собствено изхранване и дори разполага съ излишъци за износъ. Въ това отношение той доста се приближава къмъ Западномизийския и Източномизийския районъ, както и къмъ Югоизточния районъ. (Останалитѣ три района сж повече или по-малко импортни). При срѣдна консумация на човѣкъ въ страната (заедно съ това, което се остава за посѣвъ и за храна на добитъка) на житни храни 450 кгр. годишно, въ Срѣдно-мизийския районъ сж получени срѣдно за 1927/31. година следнитѣ количества на човѣкъ:

Околия	срѣдно произв. на зърн. храни на жителъ	Околия	срѣдно произв. на зърн. храни на жителъ
Никополска . . .	738 кгр.	Г.-Орѣховска . . .	496 кгр.
Свищовска . . .	721 "	Русенска	495 "
Плѣвенска . . .	699 "	Еленска	420 "
Бѣленска . . .	600 "	Дрѣновска	284 "
Ловчанска . . .	550 "	Троянска	255 "
Севлиевска . . .	526 "	Габровска	231 "
Търновска . . .	516 "		

Равниннитѣ части на района могатъ да покриятъ не само нуждитѣ на дефицитнитѣ балкански части, но да дадатъ и доста голѣми количества за износъ. Районътъ произвежда около 600,000,000 кгр. зърнени храни, т. е. по около 550 кгр. на човѣкъ, откъдето следва заключението, че следъ като се покриятъ напълно нуждитѣ на района, оставатъ за износъ кръгло $\frac{1}{3}$ отъ произведенитѣ храни.

Районътъ изнася годишно около 80—90,000 тона зърнени храни. Така напримѣръ, Русе изпраща по Дунава годишно срѣдно 13,000 тона, Сомовитъ — 9,000, Свищовъ — 6,000, а голѣма часть се изпраща къмъ Червенъ-брѣгъ, София или пъкъ къмъ Варна за износъ.

Друга отлика на Срѣдномизийския районъ е тази, че тукъ не се отглежда въ такава висока степенъ царевича, както това е въ Западномизийския районъ. Докато въ последния районъ производството на царевича къмъ това на пшеница е 69:8: 100, въ Срѣдномизийския районъ то е само 61:8: 100. Все пакъ, по царевичното си производство (съсрѣдоточено повече въ западната и северозападната часть на района) разглежданата област държи второ мѣсто въ страната. Райо-

нътъ може, въпрѣки това, да се характеризира отъ до тукъ изложеното, като експортенъ и житно-царевиченъ. Разбира се, съ тази характеристика далечъ още не е дадено пълното земеделско квалифициране на района.

Доходността отъ земедѣлието тукъ не е много висока, ако и да превишава тази на Западномизийския районъ. Следващата таблица ни дава данни за сръдния доходъ отъ 1927/31 година.

Околия	доходъ отъ ха.	Околия	доходъ отъ ха.
Русенска гр. . .	11,860 лв.	Никополска . . .	5,420 лв.
Гърновска . . .	7,100 "	Ловчанска . . .	5,360 "
Г.-Орѣховска . . .	7,100 "	Севлиевска . . .	5,610 "
Габровска . . .	6,170 "	Еленска . . .	4,890 "
Плѣвненска . . .	6,000 "	Бѣленска . . .	4,760 "
Русенска сел. . .	5,640 "	Дрѣновска . . .	4,600 "
Свищовска . . .	5,490 "	Троянска . . .	4,050 "

Общия доходъ отъ хектаръ за района е около 5370 лв., докато на Царството той е кръгло 6250 лв. На пръвъ погледъ изглежда, че въ Сръдноизийския районъ би трѣбвало да се очаква по-голямъ доходъ отъ хектаръ. И ако това не става, то се дължи на обстоятелството, че тукъ се отглеждатъ все пакъ по-слабодоходнитѣ отъ земедѣлскитѣ интензивни култури и житнитѣ храни, които сж най-слабодоходни. Тукъ се отглеждатъ напр. рапица, слънчогледъ и захарно цвекло, които сж много по-слабодоходни отъ тѣзи индустриални и маслодайни растения, които се отглеждатъ въ Тракия. Отъ друга страна, не трѣбва да се изпада въ едностранчиво схващане за слабата доходность, тѣй като тукъ сж разработени много голѣми дѣлове отъ територията на района.

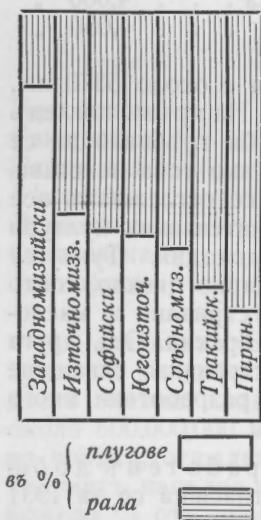
Снабдеността на района съ работенъ добитъкъ се вижда отъ следната таблица, отнасяща се за 1931 година.

Биволи и биволици . . .	37,761 гл.
Волове и крави	149,368 гл.
Коне и кобили	50,955 гл.
Всичко. . .	238,084 гл.

При орна земя 676,342 ха. на едно работно добиче се падатъ по 2·84 ха. земя за обслужване. Въ страната сръдно едно добиче обслужва 2·78 ха. Тѣзи две цифри показватъ, че районътъ е снабденъ съ работенъ добитъкъ въ сръдна степен и коефициентътъ на използването на този добитъкъ не е високъ.

Земедѣлска техника. За да се даде пълна характеристика на земедѣлската техника трѣбва да се приведе въ известностъ цѣлиятъ мъртавъ земедѣлски инвентаръ, т. е. да се установи и изтъкне броятъ на всички земедѣлски орждия и да се съпостави съ обработваната земя, както и да се направи сравнение съ снабденостъта на другитѣ части на страната съ такъвъ инвентаръ. Тукъ обаче ще си послужимъ само съ броя на плуговетѣ — като най-характерни отъ лекитѣ земедѣлски орждия, и съ тракторитѣ и вършачкитѣ — като най-характерни отъ тежитѣ земедѣлски машини.

Въ страната плуговетѣ и трупицитѣ съставятъ 44·2% отъ общиятъ брой на плугове, рала и трупици. Въ разглеждания районъ тѣ сж 46·2% т. е. съ два процента повече, отколкото е срѣдното за страната. Това говори за едно малко по-силно модернизиране на земедѣлския инвентаръ, доколкото се отнася до плуговетѣ. Има райони въ страната, където плуговетѣ и трупицитѣ не сж достигнали още и 35% отъ общия брой на плугове, трупици и рала, а въ отдѣлни околии се срѣщатъ понѣкога само по нѣколко рала; но въ Западномизийския районъ плугове и трупици сж вече 86%, а въ западнитѣ му и северни равнинни части — дори и надъ 95%. Това обстоятелство поставя Западномизийския районъ на първо мѣсто и следъ него, но на твърде голѣма дистанция, следва източномизийскиятъ районъ. И така, Срѣдномизийскиятъ районъ има срѣдно разпространение на плуговетѣ. Изключение прави само една околия — Плъвенска. Тамъ ралата сж останали по-малко отъ 50%.

Въ подобно положение е снабденостъта съ трактори: броятъ имъ въ района е 305, а въ цѣлата страна — 1617

(1931. г.) Презъ сжщото време Западномизийскиятъ районъ е ималъ 462 трактора, или 28·6% отъ общия имъ брой въ страната. Още по-ясно става невисоката снабденостъ на Срѣдномизийскиятъ районъ като се знае, че единъ тракторъ въ Западномизийския районъ, обслужва 1220 ха. орна земя, а тукъ — 2217 ха., т. е. двойно повече. Срѣдната обслуженостъ за страната пкъ е: на единъ тракторъ 2284 ха. Следователно, снабденостъта съ трактори, подобно на тази съ плугове, е много малко надъ срѣдната за страната.

Снабденостъта съ вършачки е малко по-задоволителна. Районътъ притежава 956 вършачки, така че на 696 ха. орна земя се пада по една вършачка. Въ Западномизийския районъ се

пада една вършачка на 461·5 ха., а за страната сръдно — на 1100 ха. Ясно е, че районътъ, като отстѣпва на западния си съседъ, който има 39·30% отъ вършачкитѣ на страната, превъзхожда всички останали райони, въ това число и източния си съседъ, който има всичко 390 вършачки (една вършачка на 1323 ха.). Южнобългарскитѣ райони, както е известно, иматъ много малко трактори и вършачки.

Отъ тѣзи данни става ясно, че Сръдномизийскитѣ районъ, макаръ и експортъоръ на зърнени храни, има въ техническо отношение екстензивно земедѣлие, като отстѣпва значително на Западномизийския районъ, но все пакъ е по-напредъ отъ другитѣ райони на страната. Тази мисълъ се илюстрира и съ наличността на доста много угари.

Угари. Известно е, че голѣмата площъ на угаритѣ е единъ отъ най-характернитѣ признаци за екстензивността на земедѣлската работа.

Въ България угаритѣ заематъ сръдно 14% отъ орната земя. Въ равниннитѣ околии на Западномизийския районъ тази цифра пада дори до 0·25 — 5·75%. Планинскитѣ му околии пъкъ иматъ най-много до 19·5% угари. Картината на Сръдно-мизийския районъ е друга:

Околия	% на угаритѣ	Околия	% на угаритѣ
Свищовска . . .	4·78	Русенска . . .	11·00
Плѣвенска . . .	5·96	Никополска . . .	12·45
Г.-Орѣховска . . .	6·42	Еленска	26·26
Ловчанска . . .	8·63	Троянска	27·97
Севлиевска . . .	9·06	Дрѣновска	31·85
Бѣленска	10·80	Габровска	32·57
Търновска	10·82		

И тукъ се получава сжщото впечатление: районътъ, като отстѣпва значително на западния си съседъ, достатъчно рѣзко е изпреварилъ всички останали райони въ страната; и ако има районъ съ подобенъ процентъ на угаритѣ, това е само Източномизийскитѣ. Въ всички останали райони процентътъ на угаритѣ е много по-високъ.

Релационни числа. За да се разгледа съотношението на посѣвната площъ на разнитѣ растителни култури, прибѣгваме къмъ две помощни таблици, които за леснота въ работата ще наречемъ α и β .

Таблица α . Числата въ тази таблица представятъ % на работната площъ на всѣки видъ растителна култура спроти общата работна площъ на околията.

Таблица β . Всѣко число отъ тази таблица представя

% на засѣтата площъ на всѣки видъ растителна култура, но при предварително условие, че засѣтата площъ на всѣка една отъ тѣзи култури, взета общо въ % за цѣлата страна е равна на 100. Напримѣръ, ако въ една околия отъ цѣлата работна площъ 0.70% сж заети съ зеленчуци, а въ цѣлата страна сж заети съ зеленчуци само 0.35%, то релационното число въ този случай ще е равно на:

$$\frac{0.70}{0.35} = \frac{\beta}{100}, \text{ откъдето } \beta = 200.$$

Сжщо така, ако заетата съ картофи площъ въ дадената околия представлява 0.17% отъ цѣлата работна земя на тази околия, а въ цѣлата страна картофитѣ заематъ 0.34 отъ работната земя, релационното число ще е равно на:

$$\frac{0.17}{0.34} = \frac{\beta}{100}, \text{ откъдето } \beta = 50.$$

Разборъ на релационнитѣ числа. Ако се сравнятъ релационнитѣ числа отъ таблицитѣ на стр. 115 и 116 съ тѣзи отъ таблицитѣ на Западномизийския и Източномизийския районъ, ще изпъкне сжществена разлика: докато двата крайни района показватъ най-високи стойности на цифритѣ отъ графа първа, Срѣдномизийскиятъ районъ показва за тази графа низки стойности; но затова пакъ графитѣ отъ следнитѣ вертикални редове тукъ показватъ много по-високи стойности, отколкото въ двата странични района.

1. Зърненитѣ храни въ района показватъ срѣдно разпространение. Четири отъ 13-тѣ околии на района сж съ релационно число β по-голѣмо отъ сто; тѣзи околии сж Плѣвенска, Бѣленска, Севлиевска и Никополска. Сравненъ съ Западномизийския районъ, Срѣдномизийскиятъ му отстѣпва твърде много; защото половината отъ околитѣ на Западномизийския районъ иматъ релационно число β надъ 110 (шестъ отъ всичко дванадесетъ околии), а Орѣховска околия има дори число 119.42. Подобни резултати дава и сравнението съ Източномизийския районъ, където 8 отъ 11-тѣ околии на този районъ показватъ число β по-голѣмо отъ сто. И ако въпрѣки всичко това Срѣдномизийскиятъ районъ е все пакъ експортъоръ на зърнени храни, туй се дължи предивсичко на голѣмата му работна площъ. Най-малко релационно число β за зърнени храни показва Троянска околия; това число — 54.64 — е най-низкото въ цѣлата страна.

2. Масленитѣ и индустриални растения показватъ въ 5 отъ всичкитѣ 13 околии релативно число β по-голѣмо отъ 100. Въ Западномизийския районъ никоя отъ околитѣ не показва по-високо релативно число отъ 50. Само Фердинандска и Орѣховска околия показватъ 65—70. Въ сравнение съ

Таблица за релац. числа α.

ОКОЛИЯ	Зърнени храни	Индустр. и маслени растения	Варива	Картофи	Бостани	Зеленчуци	Фуражни растения	Лозя	Розови гра- дини	Овощни градини	Черничеви градини
Ловечъ	70·03	1·91	1·85	0·04	0·87	0·44	21·61	2·36	—	0·87	0·04
Никополъ	72·40	7·45	4·04	0·01	2·05	0·44	11·95	1·68	—	0·01	0·03
Плѣвенъ	75·16	5·72	2·67	0·03	2·53	0·34	10·74	2·72	—	0·06	0·03
Троянъ	39·20	0·15	0·09	1·17	0·11	0·29	50·40	0·37	—	8·22	—
Габрово	52·33	0·13	0·10	0·13	0·55	0·26	30·70	0·59	—	15·63	0·03
Г.-Орѣховица	68·66	4·64	5·25	1·06	1·83	1·58	11·82	5·06	—	0·09	—
Дрѣново	57·26	1·11	0·35	0·54	—	0·17	30·62	1·71	—	8·16	0·05
Елена	66·46	2·33	0·20	0·56	0·12	0·12	28·76	1·00	—	0·14	—
Свищовъ	66·96	10·35	3·86	0·03	1·49	0·19	14·74	2·08	—	0·02	0·02
Севлиево	72·43	1·12	0·79	0·02	0·50	0·35	19·40	4·06	—	1·45	0·02
Търново	67·51	5·10	3·12	0·13	2·31	0·72	15·85	5·14	—	0·07	0·02
Бѣла	72·60	4·66	10·40	0·33	1·78	0·30	9·63	1·54	—	—	0·08
Русе	70·09	5·33	10·38	0·06	2·49	0·37	7·72	2·50	—	0·13	0·07
Срѣдно за България.	71·74	4·93	2·63	0·34	0·94	0·35	15·78	2·45	0·18	0·53	0·13

Таблица на релац. числа β.

О К О Л И Я	Зърнена храни	Индустр. и маслени растения	Варива	Картофи	Бостани	Зеленчуци	Фуражни растения	Лозя	Розови гра- дини	Овощни градани	Черничеви градани
Ловечъ	97·47	42·79	70·34	11·76	92·55	125·71	136·93	96·32	—	164·15	30·77
Никополъ	100·92	151·12	153·61	2·94	218·08	125·71	75·73	68·57	—	1·88	23·08
Плѣвенъ	104·77	116·02	101·52	9·12	269·15	97·14	68·05	111·02	—	11·32	23·08
Троянъ	54·64	3·04	3·42	344·12	11·70	82·86	319·33	15·10	—	1550·90	—
Габрово	72·94	2·64	3·81	38·24	58·51	74·29	194·58	24·08	—	2949·06	23·08
Г.-Орѣховица	95·71	94·11	199·62	311·76	194·68	451·43	74·90	206·65	—	16·98	—
Дрѣново	79·82	22·52	13·31	158·82	—	48·57	194·53	69·80	—	1569·63	38·46
Елена	92·64	47·26	7·60	16·47	12·76	34·28	182·25	40·81	—	26·41	—
Свищовъ	93·33	213·98	146·76	8·82	158·51	54·28	93·40	84·89	—	3·77	15·38
Севлиево	100·96	22·71	30·03	5·88	53·18	100—	122·92	165·71	—	273·58	15·38
Търново	94·10	103·44	118·63	38·23	245·74	295·71	100·44	209·79	—	13·20	15·38
Бѣла	101·20	94·52	395·06	97·06	182·36	85·71	61·02	62·85	—	—	61·15
Русе	97·70	108·11	394·68	17·68	264·89	105·71	48·92	102·04	—	24·53	53·85
Срѣдно за района .	96·6	67·3	147·2	61·7	174·4	154·3	105·8	117·9	0	218·9	20·0

Източноизмийския районъ, обаче, разглежданиятъ районъ не представя особени разлики.

Южнобългарскитѣ райони: Югоизточенъ и Тракийскородопски показватъ по-високи релационни числа (за индустриални растения), отколкото Сръдноизмийския. Въ последния районъ се отглеждатъ само нѣкои видове отъ казанитѣ растения, а именно: рапица, захарно цвекло и слънчогледъ. Тукъ се получаватъ:

21% отъ добитото въ страната слънчогледово семе,
75% отъ " " " захарно цвекло и
65% отъ добитата въ страната рапица.

Тѣзи цифри и стопанско-географскитѣ предпоставки които ги обуславятъ, показватъ, че въ бждеще тукъ ще трѣбва да се отглеждатъ тѣзи индустриални растения, които ние условно ще наречемъ „студени“, а въ Тракия — напротивъ — ония, които сжщо така ще наречемъ „топли“. Като се спазватъ тѣзи изисквания, ще се дойде до много по-успѣшно подобрене на земедѣлието въ тѣзи две колкото прилични толкова и различни области. Защото много по-целесъобразно е да се отглеждатъ само на мѣста съ подходящи условия даденъ видъ растения, отколкото да се прѣска отглеждането имъ по голѣми пространства, безъ да се идва до задоволителни резултати. Съ други думи, не е целесъобразно да се отглеждатъ напр. тютюни въ Дунавска България, докато условията за вирѣнето имъ сж много по-добри въ Родопитѣ, както не е умѣстно да се отглеждатъ рапица, слънчогледъ, захарно цвекло или царевица въ Тракийската низина, докато последната може да се използува за отглеждане тютюнъ, памукъ, сусамъ, черници, лозя и други подобни култури.

3. В а р и в а т а намиратъ твърде голѣмо разпространение въ североизточнитѣ краища на района. Тукъ особено имъ благоприятствуватъ варовититѣ почви. Бѣленска, Русенска и Горно-Орѣховска околия сж на първо мѣсто, а следъ тѣхъ следватъ останалитѣ равнинни и подпланински околии. Въ планинскитѣ околии: Троянска, Габровска, Еленска и Дрѣновска почти никакъ не се отглеждатъ. Отъ варивата най-много е разпространенъ, както и въ цѣлата страна, бобътъ.

4. К а р т о ф и т ѣ показватъ сравнително по-голѣмо разпространение въ планинскитѣ околии: Троянска и отчасти Дрѣновска, както и въ Горно-Орѣховска околия. Колкото повече се слиза къмъ равниннитѣ околии, толкова по-малко се отглеждатъ, дори липсватъ. Изобщо въ цѣла Дунавска България картофитѣ се много слабо отглеждатъ. Така напримѣръ, въ Ловчанска, Никополска, Плѣвенска, Свищовска и Севлиевска околия релативното число β не достига дори и 15

5. Бостанитъ заематъ доста голъма площъ въ равнинтѣ части на района. Релативното число β достига надъ 200 въ следнитѣ околии: Плѣвенска, Русенска, Търновска и Никополска, а въ Бѣленска и Свищовска то се движи между 150 и 200. Въ планинскитѣ околии бостанджийството е слабо, въ Троянска околия дори съвсемъ липсва.

6. Зеленчуцитѣ показватъ въ района голъмо разпространение. По-точно казано, разпространението имъ не е повсемѣстно, а има голъми дѣлове отъ работната площъ заети съ зеленчукови градини. Въ това отношение първо мѣсто държи Горно-Орѣховска околия ($\beta = 451.43$), следъ която следватъ Търновска, Ловчанска, Никополска, Русенска и Севлиевска — но всички вече на доста голъмо отстояние отъ Горно-Орѣховската, макаръ че всѣка една отъ тѣзи околии е съ релативно числото β надъ 100. Горно-Орѣховското градинарство е високо квалифицирано. За неговото развитие сж способствували много фактори, като: изобилна и похватна работна ръка, добро напояване, благоприятна почва и климатъ, добри транспортни и пазарни условия, поуки отъ чужбина и пр.

7 Фуражнитѣ растения се отглеждатъ подобно на Западномизийския районъ главно въ планинскитѣ околии, гдето тереннитѣ и климатични условия благоприятствуватъ повече ливадарството, отколкото отглеждането на житни храни. Първо мѣсто заематъ Троянска, Габровска, Дрѣновска, Еленска, Ловчанска и Севлиевска околия. Не трѣбва обаче да се мисли, че тѣзи околии иматъ много голъмо ливадарство, тъй като релационнитѣ числа β се отнасятъ все пакъ до околии, въ които работната площъ изобщо не е голъма. Най-низки релационни числа показватъ равниннитѣ околии. Общо взето, районътъ заема сръдно положение, като се приравнява съ западния си съседъ и слабо превъзхожда източния.

8. Лозята въ района сж твърде много. Тукъ сж се оформили вече значителни лозарски центрове: Сухиндолъ, Бѣла-Църква, Горна-Орѣховица и Плѣвень, както и нѣкои други отъ второстепенно за района значение. Планинскитѣ околии иматъ много малко лозя; но изобщо районътъ стои на видно мѣсто по производството на грозде и вино, както и въ тѣхния износъ. Въ това отношение той е по-добре поставенъ отъ двата си северобългарски съседа.

9. Розови градини нѣма.

10. Овощнитѣ градини сж характерни за голъми части на района. Най-много се намиратъ въ южната му и югоизточна частъ. Особено видно мѣсто заема Габровска околия. Сжщо така, много овощни градини има и въ Троянска и Дрѣновска околия, следъ които следватъ Севлиевска и Ловчанска. Напротивъ, въ равниннитѣ околии овощарството е извънредно

слабо. Докато първитѣ три планински околии иматъ релационни числа β отъ 1500 до 3000 кржгло, въ Никополска и Свищовска околия β не достига дори и 5! При разглеждане заетата съ овощни дървета площъ не трѣбва да се изпуска изъ предвидъ, че много овощни дървета има и вънъ отъ овощнитѣ градини и добиваниятъ отъ тѣзи дръвчета плодъ е сжщо така значителенъ по количество. Качествено обаче тукашното овощарство не стои високо. Най-много се отглеждатъ сливи, които понататкъ се сушатъ или пкъкъ се преработватъ на пестилъ, мармеладъ и ракия.

11. Черничеви градини има много малко, но се забелязва увеличение на заетата отъ тѣхъ площъ.

Гореизложениятъ разборъ дава основание да се изведатъ следнитѣ заключения:

1). Сръдномизийскитъ районъ има надъ сръдно отглеждане на зърнени храни. Районътъ е експортенъ на такива храни. Сравненъ съ Западномизийския, той му отстѣпва.

2). Интензивнитѣ земеделски култури не сж на брой твърде много, но сж наложили вече характеренъ обликъ на голѣми части отъ културния ландшафтъ. Тукъ заслужаватъ да се споменатъ: отъ индустриалнитѣ растения рапицата, слънчогледътъ и захарното цвекло, а отъ другитѣ култури: лозята зеленчуцитѣ и овощията. Ливадарството е добре застѣпено само въ високитѣ части на района.

3). Районътъ има редъ благоприятни условия за отглеждане на визиранитѣ трудоинтензивни земеделски култури и съ това може да подобри битѣтъ на гжстото си и трудолюбиво население.

Както личи отъ досегашното разглеждане на стопанско-географскитѣ особености, най-ясна представа за района се получава, като се сравни той съ останалитѣ райони на страната. Този сравнителенъ принципъ ще се спази до края на нашето разглеждане.

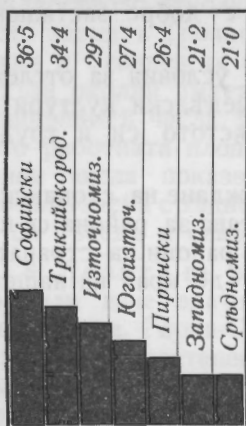
Характеристика на снабдеността съ гори

Като се съпостави картата на валежитѣ съ картата на разпространението на горитѣ се идва до елементарното и правдоподобно заключение, че по начало гористостта е въ права пропорция съ валежното количество. Този елементаренъ изводъ важи и за нашата малка страна и достатъчно е да се съпоставятъ тѣзи две карти, за да получимъ сжщото впечатление. Още при разглеждане физиогеографскитѣ особености на нашия районъ се изтъкнаха неговитѣ климатични особености и въ връзка съ тѣхъ се спомена и за разпредѣлението на горската площъ.

Презъ 1931 година горската площъ на района се е разпредѣлила така:

Околия	абсолютна горска площъ	въ %	декари на 1 жителъ
Троянска	63,010 ха.	59·3	13·1
Габровска	18,279 "	38·4	4·5
Еленска	48,634 "	37·4	9·9
Дрѣновска	15,002 "	28·2	4·3
Ловчанска	38,735 "	26·2	4·4
Севлиевска	35,049 "	25·2	4·2
Бѣленска	18,601 "	18·6	3·2
Г. Орѣховска	20,512 "	16·9	2·2
Търновска	24,168 "	15·9	2·0
Русенска	15,493 "	10·9	1·3
Плѣвенска	19,403 "	10·2	1·4
Свищовска	7,794 "	5·7	1·0
Никополска	5,911 "	5·3	0·9
	330,593 ха.	21·0%	

За нашето разглеждане най-важни сж даннитѣ отъ колона трета на предшествуващата таблица. За да стане ясно отъ

Гористостъ
въ %

тѣзи цифри въ каква степенъ е снабдена всѣка околия съ дървенъ материалъ, трѣбва да се взематъ предвидъ нормитѣ на проф. Ендресъ, а именно: мѣста съ по-малко отъ 3·1 декара гори на човѣкъ сж импортни на дървенъ материалъ, мѣста съ 3·2—3·4 декара — задоволяватъ своитѣ нужди, а такива съ повече отъ 3·4 декара сж экспортни (ако сж съ повече отъ 10 декара — силно экспортни).

Нормитѣ на проф. Ендресъ обаче за нашитѣ условия не сж напълно приложими; защото нашитѣ гори сж много често низкостѣблени и съ слабъ дървесенъ запасъ, пжтищата кѣмъ и отъ тѣхъ сж въ повечето случаи лоши и затова използването на горитѣ става бавно, неудобно и скъпо — и като така — непълно, нерационално. При това у насъ се го

рятъ повече дърва, отколжото вжглища. Възъ основа на тѣзи наши особени условия, не ще е пресилено, ако се приеме за сръдна норма за самозадоволяваща се околия 3·5—4 декара на човѣкъ. Въ такъвъ случай ще се получи следната картина:

Силно экспортна околия е Троянска, близо до нея е Еленска, а слабо экспортни, или задоволяващи се сж: Габровска, Ловчанска, Дрѣновска, Севлиевска и донѣкжде — Бѣленска,

Останалитѣ околии сж повече или по-малко импортни; тѣзи околии сж: Горно-Орѣховска, Търновска, Плѣвенска, Русенска, Свищовска и Никополска. Въ това отношение цѣлиятъ районъ твърде много прилича на западния си съседъ — и двата района не могат да се посочатъ като райони съ голѣми излишъци; нѣщо повече — иматъ само широколистень (преди всичко горивень) материалъ въ достатъчно количество. Колкото се отнася обаче до иглолистния строителень материалъ, той въ цѣла Северна България е изцѣло вносень. Внася се отъ Рила и Родопитѣ, както и отъ странство презъ дунавскитѣ пристанища. По-добре е поставень Източномизийския районъ, гдето горитѣ покриватъ по-значителни части и отъ низкитѣ мѣста и заематъ 29.7% отъ цѣлата повърхность на района, докато при Сръдноизийскитѣ районъ е заета съ гори само въ 21.0% отъ повърхнината му, а при Западномизийскитѣ — 21.2%. Сръдната пѣкъ за страната гористость е около 27%. Останалитѣ райони иматъ сжщо доста висока гористость. Сръдноизийскитѣ районъ по % на заетата отъ гори площ заема последно мѣсто въ страната.

Възъ основа на тѣзи констатации както и възъ основа на това, че районътъ е гжсто населень и има развити занаяти и донѣкжде индустрия и нѣма голѣма консумация на вжглища, може да се приеме, че той е импортень на дървень материалъ и то главно на иглолистень строителень материалъ. Това се вижда и отъ размѣритѣ на праткитѣ, получавани въ главнитѣ гари на района (сръдно за 1929/30. година.)

Гара	мѣстенъ матер.		всичко тона
	тона	чуждѣ матер. тона	
Г.-Орѣховица	2,256	2,433	4,689
Плѣвень	2,258	4,039	6,297
Габрово	814	1,441	2,255
Павликени	510	1,626	2,176
Търново	639	1,001	1,640
Русе	1,301	23	1,324
Свищовъ	244	—	244

Отъ таблицата се вижда, че е превозено голѣмо количество вносень дървень материалъ. Въ последнитѣ нѣколко години обаче вносътъ на чуждѣ материалъ е силно намалѣлъ.

Скотовѣдство.

За да се получи по-правилна представа за разпредѣлението на домашнитѣ животни по райони, трѣбва да се прибѣгне пакъ къмъ сравнителния методъ, а именно: да се съпоставятъ наличнитѣ скотовѣдни богатства на всѣки районъ съ броя на

населението му, както и съ срѣдната снабденостъ на страната. И тукъ ще се приложатъ таблицитѣ α и β , за да може да се види какво мѣсто заема районътъ съ своята снабденостъ съ добитъкъ въ сравнение съ цѣлата страна.

Освенъ това, ще се използва единъ другъ начинъ на изразяване снабденостѣта съ добитъкъ: изразяване численостѣта съ глави едъръ добитъкъ. Тукъ се идва до едно не твърде правдоподобно, но много нагледно представяне на фактическото положение. Въ тѣзи случаи се приематъ следнитѣ елементарни норми:

1 говедо = $\frac{2}{3}$ конь = 2 магарета = 2 мулета = 10 овци = 10 кози = 3 свини. Тѣзи коефициенти иматъ само приблизителна вѣрностъ, защото за разни страни и при разни условия едни и сѣщи домашни животни принасятъ различна полза и иматъ различна ценностъ за стопанството. Все пакъ, въ общи черти тази таблица е приемлива.

Скотовѣдство на Срѣдномизийския районъ. Благодарение на различнитѣ си физиогеографски условия, районътъ има възможности за отглеждане на разни видове и качества добитъкъ. Въ западната частъ на района се отглеждатъ известнитѣ крави отъ искърска порода, на изтокъ — издържливитѣ делиормански коне (повече обаче въ Източномизийския районъ), навсѣкжде — овци, а въ планинскитѣ части — повече кози. Известни сж и севлиевскитѣ крави.

Общо взето, условията за развитие на скотовѣдството сж добри, добитъкътъ е доста добъръ и не е малко, но тъй като районътъ е гжсто населенъ, съобразно броя на жителитѣ добитъкътъ е все пакъ малко. Абсолютниятъ брой на добитъка, домашнитѣ птици и кошеритѣ въ Срѣдномизийския районъ презъ 1926 г. (данни за следващитѣ години нѣма) е билъ:

коне	97,201	овци	1,427,627
мулета	836	кози	100,410
магарета	16,645	свини	191,693
биволи	97,924	дом. птици	2,568,479
говеда	333,313	кошери	69,993

Всички животни, съ изключение на тѣзи отъ последнитѣ две графи, сведени въ глави едъръ рогатъ добитъкъ, сж 785,886. По този голѣмъ брой районътъ заема второ мѣсто въ страната, като остяпва само на Тракийскородопския районъ, който има, впрочемъ, много по-голѣмо население.

По-вѣрна характеристика се получава, като се съпостави

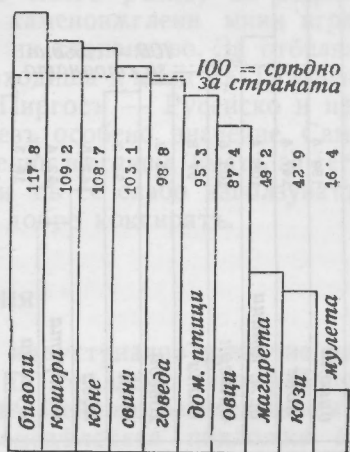
снабдеността съ добитъкъ (сведенъ въ глави едъръ добитъкъ) съ броя на жителитъ. Тогава се явява следната картина:

Районъ	добитъкъ, сведенъ въ глави едъръ рогатъ добитъкъ	на 100 жители
Западномизийски	549,151	67·8
Сръдномизийски	785,886	77·3
Източномизийски	658,203	84·3
Югоизточенъ	736,723	100·2
Тракийскородоп.	836,907	73·7
Софийски	433,480	64·8
Пирински.	279,678	77·7
Всичко.	4,280,028	78·1 (сръдно)

Даннитъ показватъ, че Сръдномизийскитъ районъ не само не заема особено видно мѣсто, но е по-слабо снабденъ съ добитъкъ отколкото това е сръдно за страната. Всичко това се дължи на неговото многобройно население, спрѣмо което не малкото добитъкъ се явява все пакъ жалоброенъ.

За снабдеността съ видове добитъкъ дава представа следващата диаграма, съставена отъ даннитъ на таблица β. За 100 се приема числотѣ, което показва по колко добитъкъ отъ даденъ видъ се падатъ на единъ жителъ отъ страната, а β е сжщото за района спрямо 100.

На сто жители въ района сж се падали презъ края на 1926 година.

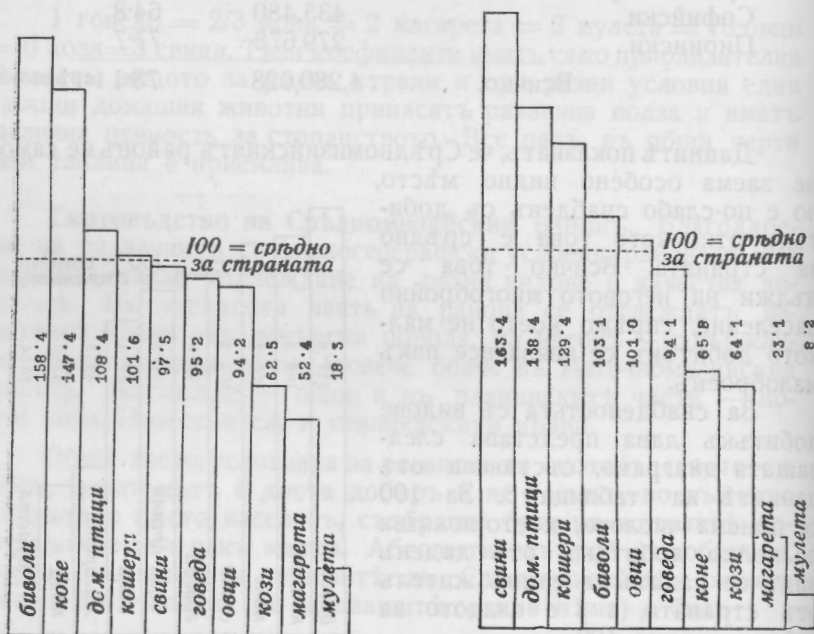
Сръдномизийски районъ (Скотовъдство по табл. β)

коне	9·56 гл.	овци	140·35 гл.
мулета	0·08 „	кози	9·87 „
магарета	1·63 „	свини	18·85 „
биволи	9·63 „	дом. птици	176·10 „
говеда	32·77 „	кошери	6·88 бр.

Тѣзи данни съпоставени съ сръднитъ за страната даватъ тѣзи релационни числа, които фигуриратъ въ настоящата диаграма. Отъ тѣхъ става ясно, че районътъ е снабденъ по-добре, отколкото това е сръдно за страната съ: биволи

($\beta = 117.9$), кошерн пчели (109.2), коне (108.7) и свине (103.1). Подъ срѣдната норма той е снабденъ съ говеда, домашни птици, овци, магарета, кози и мулета. За сравнение се привеждатъ диаграмитѣ за релативнитѣ числа на двата съседни района — Западномизийски и Източномизийски.

Броятъ на работния добитѣкъ въ Срѣдномизийския районъ представлява 10.5% отъ броя на всичкия му добитѣкъ. Въ страната работниятъ добитѣкъ е само 9.12% отъ общия брой на добитѣка (домашни птици и пчелни кошерн, естествено, се изключватъ). Ако приемемъ, че малкото число на работния до-

Източномизийски районъ
(Скотовѣдство по табл. В).

Западномизийски районъ
(Скотовѣдство по табл. В).

битѣкъ, оставайки по-голѣмъ % за този добитѣкъ, който се използва за скотовѣднитѣ му произведения, е признакъ на развито, въ тѣсната смисълъ на думата, скотовѣдство, то излиза, че разглежданиятъ районъ съ своя по-високъ % на работенъ добитѣкъ не е дотолкова тѣсно скотовѣденъ, какъвто напримѣръ е Софийскитъ районъ.

По-вѣрна картина ще даде сравнението между общия брой на коне, говеда и биволи и този на работнитѣ животни отъ сжщия видъ. Тогава се получава следното съотношение:

За района: 47.1% отъ общия брой на визираниитѣ животни сж работни.

За страната: 47·4% отъ сжщия брой сж работни животни.

Тъзи две така близки цифрени отношения говорятъ въ полза на схващането, че районътъ нѣма особено развито скотовъдство въ тѣсния смисълъ на думата.

Минерални богатства

Благодарение на зародишното състояние, въ което се намира нашето минно дѣло и недостатъчната степенъ на познаване подземнитѣ съкровища на земята, минералнитѣ богатства при настоящето разглеждане не се приематъ като районообразуващъ факторъ. Тукъ само ще споменемъ, че районътъ по сегашната степенъ на използване своитѣ минни залежи не е на видно мѣсто — обстоятелството, което важи за всички райони, съ изключение (и то не много рѣзко) на Софийския районъ, кждето пернишкитѣ каменовжглени мини играятъ много важна роля за цѣлото ни стопанство. За отбелязване тукъ сж каменовжгленитѣ находища и мини въ Тръвненския балканъ, кариеритѣ при с. Пиргосъ — Русенско и нѣкои други дребни предприятия, безъ особено значение. Само Плачковскитѣ минитѣ за черни каменни вжглища иматъ за сега по-голъмо стопанско значение, но и тѣ се слабо използватъ. Вжглищата имъ сж дребни, но се добре коксиратъ.

Индустрия

При сегашната степенъ на индустриално развитие индустрията далечъ не може още да се вземе като районообразуващъ факторъ отъ първи редъ. Нейното разглеждане ще е само една надстройка надъ земеделската подложка на настоящето райониране. Съ време обаче напредващото (макаръ и съ значителни колебания и смущения темпо) на нашето индустриално развитие ще даде основание да се увеличи относителното значение на нашата индустрия въ цѣлия стопански животъ на страната.

Таблицитѣ α и β и тукъ се прилагатъ еднакво, както въ случаитѣ съ посѣвната площъ на разнитѣ култури, само че приложени къмъ другъ суровъ материалъ. Така, за да получимъ численитѣ съотношения и степенъта на индустриалното развитие, приемаме три основни момента:

1) % на заетитѣ въ индустрията лица спрямо цѣлото население на района. Този процентъ се съпоставя съ онзи, който важи за страната сръдно.

2) Сръдно число на работниците въ едно предприятие, тоже съпоставено за важещото сръдно за страната число.

3) Колко к. с. двигатели сж инсталирани въ района и страната*).

За основа се приема следната таблица:

РАЙОНИ	Заети въ индустрията лица отъ цѣлото население въ проценти		Срѣдно число на работниците въ едно заведение		На 100 жители сж инсталирани конски сили	
	α	β	α	β	α	β
1. Западномизийски	3·20	62·55	1·53	75·00	4·15	78·45
2. Срѣдномизийски.	5·67	111·61	1·96	96·08	6·56	124·00
3. Източномизийски	3·96	77·93	1·90	93·13	3·50	66·17
4. Югоизточенъ . .	5·19	102·16	2·00	98·04	4·98	94·14
5. Тракийскородоп.	5·02	99·01	2·19	107·35	3·81	72·02
6. Софийски	8·50	167·32	2·90	142·16	7·43	140·45
7. Пирински	3·40	66·93	1·74	85·29	5·42	102·46
Срѣдно за страната	5·08	100·00	2·04	100·00	5·29	100·00

Тази таблица дава основание да се направятъ следнитѣ сравнения и заключения за Срѣдномизийския районъ,

1. Относно броя на заетото въ индустрията население. Макаръ че въ страната нѣма рѣзко очертани индустриални компактни области, все пакъ личи, че разглежданиятъ районъ има по-високъ % на индустриално население, отколкото е срѣдниятъ за страната, а именно: 5·67 срещу 5·08. Въ това отношение районътъ отстъпва само на Софийския. По абсолютния брой на заетитѣ въ индустрията и занятитѣ лица**) Срѣдномизийскиятъ районъ заема първо мѣсто въ страната. Той е дори и предъ Софийския районъ (49,519 срещу 43,809 д.). При съпоставяне на цифритѣ за заетитѣ лица съ тѣзи за абсолютния брой на жителитѣ на съответнитѣ райони, излиза обаче, че Софийскиятъ районъ е по-напредъ. Все пакъ, Срѣдномизийскиятъ районъ заема второ мѣсто въ страната.

2. Относно броя на ангажиранитѣ въ индустриалнитѣ предприятия лица. Въ района има 25,142 индустриални и занаятчийски предприятия. Въ тѣхъ сж заети 49,514, лица. На едно предприятие се падатъ по 1·96 заети лица

*) До по-точна характеристика би се дошло, ако имамхе на лице данни за стойността на произведенитѣ стоки по околии.

**) За основа на разглеждане индустрията сж използвани даннитѣ отъ Преброяване на индустриалнитѣ и търговски заведения въ Царство България на 31. декемврий, 1926 година. Това преброяване обхваща и най-малкитѣ занаятчийски заведения и отгукъ и възможнитѣ грѣшки при работата и разбирането на настоящето разглеждане. При това отъ 1926 г. насамъ положението е доста измѣнено.

— цифра, която говори, че тукашнитѣ предприятия не сж отъ твърде едритѣ; защото въ страната се падатъ на едно предприятие сръдно по 2·04 заети лица. Все пакъ, предприятията сж по-едри отъ предприятията на двата съседни северобългарски райони, както е по-голѣмъ и абсолютниятъ брой и процентътъ на ангажиранитѣ въ индустрията лица. Тукъ се оформяватъ нѣколко сръдича съ доста изразително индустриално съсръдоточване, като: Габрово, Горна-Орѣховица, Русе и др. И ако въ Сръдномизийския районъ се явява такъвъ малъкъ брой на заетитѣ въ отдѣлно предприятие лица, това се дължи на обстоятелството, че въ подпланинскитѣ и планински села и колиби сж развити необикновено много за страната разнитѣ занаяти, при които преобладаватъ дребнитѣ и най-дребни, еднолични предприятия.

3. Относно инсталираната механическа сила районътъ заема сжщо така видно мѣсто въ страната. Той не само че далечъ надминава двата си съседни северобългарски района, взети наедно, но заема първо мѣсто въ страната, като оставя далечъ задъ себе си Софийския районъ. Така, двата останали споменати северобългарски района иматъ заедно 61,010 к. с. инсталирана мощностъ. Софийски районъ — 49,637 к. с., а Сръдномизийскиятъ районъ има инсталирани 66,472 к. с. Но тъй като този районъ има по-многобройно население (и територия) отъ Софийския, то на 100 жители тукъ се падатъ 6·56 инсталирани конски сили, докато на Софийския районъ се падатъ 7·43 к. с. Все пакъ Сръдномизийскиятъ районъ заема второ мѣсто въ страната по обслужеността си съ двигателна сила. Въ него се намиратъ 22·2 % отъ инсталиранитѣ въ страната конски сили.

Отъ инсталиранитѣ въ района двигатели, има такива съ общо 30,272 к. с. въ градове, а 36,476 к. с. въ села. Значи, въ градоветѣ се пада 45·4% отъ инсталираната мощностъ, а въ селата — 54·6%. И тукъ районътъ се отличава отъ останалитѣ райони, кждето много повече отъ двигатели сж въ селата. (Исклучение прави само Софийскиятъ районъ). Силно изпъква тази разлика, когато се сравни този районъ съ двата си съседа: въ Западномизийския районъ 84·1% отъ инсталираната мощностъ е въ села, въ Източномизийския — 74·9%; за страната сръдно пъкъ важи положението: 63·3% отъ инсталираната мощностъ е въ селата. Всички тѣзи данни показватъ, че разглежданиятъ Сръдномизийски районъ е районъ съ истинска, градска, макаръ и не много едра индустрия. Въ сжщностъ, той има и твърде едри предприятия и както се спомена, многобройнитѣ занаятчийници влияятъ да се получи малко число на заетитѣ въ отдѣлнитѣ предприятия лица.

Най-много инсталирана механическа енергия иматъ градоветѣ: Русе 13,023 к. с., Горна-Орѣховица — 4819 к. с., Габрово — 4805 к. с., Плѣвенъ — 1892 к. с. и др.; но има и

околии, въ селата на които има инсталирана значителна мощностъ, като напр.: Търновска — 5050 к. с., Горно-Орѣховска — 4071 к. с., Габровска — 3877 к. с., Русенска — 3758 к. с., Севлиевска — 3448 к. с. и др.

Значителното развитие на градската индустрия подсказва че тукъ ще да е развита не само тази група индустрии, които обработватъ мѣстнитѣ земледѣлски произведения, но и такива индустрии, които фабрикуватъ и по-други артикули: текстилна, кожарска, химическа, машинна, дърводѣлска, металообработна и др. Развити сж, разбира се, и тѣзи индустрии, които преработватъ доставянитѣ отъ земедѣлието сурови материали, на първо мѣсто: мелничарска, захарна, спиртна, маслодайна и консервна. Отъ голѣмо значение сж и развититѣ въ много градове и села занаяти, едни отъ които се оказаха жизнеспособни, а други страдатъ отъ конкуренцията на фабричната промишленостъ.

Тѣй като локалното разпредѣление на индустрията не е наша непосредствена задача, не ще се спираме на него, а ще приемемъ следната кратка характеристика:

Срѣдноизийскиятъ районъ има сравнително развита и разнообразна индустрия, която показва отчасти значителна концентрация и има доста голѣмъ брой отъ нашитѣ едри предприятия. Самиятъ районъ може да доставя голѣма частъ отъ суровитѣ материали на тази индустрия.

Съобщения

Макаръ че районътъ не достига до море и отъ югъ се огражда отъ Стара-планина, той има все пакъ добро транспортногеографско положение.

Тѣй като не схващаме съобщенията като районнообразуващъ елементъ отъ първа категория, ще дадемъ само краткъ прегледъ на транспортнитѣ характеристики на района¹⁾

1. Района се обслужва отъ Дувава, на който лежатъ нѣколко пристанища, спадащи въ района: Русе, Свищовъ, Никополъ и Сомовитъ.

2. Въ районътъ се кръстосватъ две отъ най-важнитѣ наши желѣзопѣтни линии — централната и презбалканската. Това кръстосване става на гара Горна-Орѣховица, която се е издигнала до степенъта на първоразряденъ желѣзопѣтенъ центъръ.

3. Районътъ има вече доста много желѣзопѣтни клонове: Ясенъ—Сомовитъ, Левски—Свищовъ (клонъ Орѣшъ—Бѣленъ).

¹⁾ Ако се разполагаше съ нуждитѣ данни, би могло да се използватъ таблицитѣ α и β за снабдеността съ пѣтища на жителъ и кв. километъръ.

Левски—Ловечъ (въ проектъ — продължение за Троянъ—Текия—Карлово), Царева-ливада—Габрово.

4. шосейната мрежа е гъста и сравнително добре поддържана. Четири шосета пресичатъ напрѣки Балкана, а много други съединяватъ всички по-важни сръдища.

Въз основа на тѣзи елементарни основни положения, безъ да се идва до цифрени характеристики и разбори, може да се приеме, че Сръдномизийскиятъ районъ по своето транспортно-географско положение и състояние на транспортното дѣло е на сравнително видно мѣсто въ страната.

Заклучение.

Сръдномизийскиятъ районъ е житноекспортенъ районъ съ екстензивна земеделска техника. Има, напротивъ, сравнително доста голѣмо вече разпространение на нѣкои отъ индустриалнитѣ растения, както и на интезивнитѣ култури: лозя, овощни и зеленчукови градини. Горитѣ показватъ зонално разположенне и даватъ само широколистенъ материалъ. Скотовъдството е на сръдна степенъ на развитие. Добитъкътъ не е малоброенъ, но снабдеността на твърде гъстото население съ добитъкъ е недостатъчна.

Минералнитѣ богатства, изглежда, сж значителни, но не разнообразни. Индустрията е сравнително добре развита, съ значителна инсталирана мощностъ и е разнообразна. Забелязва се концентрация въ известни точки.

Съобщителното дѣло, въ сравнение съ това на страната, е на задоволителна степенъ.

* * *

Тѣзи основни положения би трѣбвало да се взематъ за изходна точка не само за едно изследване, което има научни цели, но и при формирането на административнитѣ области. Така оформена всѣка областъ на страната трѣбва да има свое стопанско мѣстно ржководство, което да насочва нейното развитие по тази посока, която се диктува отъ стопанско-географскитѣ възможности на дадената областъ или районъ. Тѣй ржководени, отдѣлнитѣ стопански райони ще допринесатъ много за квалифициране и хармонично развитие на цѣлото народно стопанство.

WIRTSCHAFTSGEOGRAPHISCHE CHARAKTERISTIK DES MITTELMOESISCHEN WIRTSCHAFTSGEBIETES

Die ähnlichen physiogeographischen Hauptzüge der grossen bulgarischen Donautafellandschaft können zu der irrtümlichen Auffassung führen, dass alle Teile derselben die gleiche wirtschaftliche Struktur haben. Der Zweck vorliegender Betrachtung ist zu untersuchen und beweisen, dass der westliche, der mittlere und der östliche Teil Nordbulgariens doch beträchtliche Verschiedenheiten aufweisen.

Der in Betracht kommende mittlere Teil der Donautafellandschaft wird im Westen durch den unteren Lauf des Iskers, wie auch durch die Wasserscheide zwischen Wit und Ossam begrenzt. In östlicher Richtung erstreckt sich das Gebiet ungefähr bis zur Wasserscheide zwischen Jantra und Russenski Lom, wobei der untere Lauf dieses letzteren Flusses mit eingeschlossen wird. Die nördliche Grenze bildet die Donau, die südliche — der Kamm des mittleren Balkans. Das so begrenzte Gebiet weist eine Oberfläche von 15765 qkm auf, d. i. 15·3% der Gesamtoberfläche Bulgariens.

Dieses wirtschaftsgeographische Gebiet Bulgariens besteht aus drei Teilen, u. zw.:

1. dem Gebirgsgürtel des Balkans. Dieser Teil eignet sich hauptsächlich für Waldwirtschaft, Viehzucht, zum Teil zum Betreiben einiger Handwerke, gewissermassen zur Ansnutzung der Bodenschätze;

2. dem Übergangstreifen, wo das Faltenland ins Tafelland übergeht. — Die physiogeographischen und anthropogeographischen Voraussetzungen bedingen eine andere Gestaltung der Wirtschaft. — Es sind vor allem hervorzuheben: Gartenbau, Weinbau, der Anbau gewisser Industrie- und Ölpflanzen (Sonnenblumen, Raps und Zuckerrüben), Obst- und Gemüsebau; die Handwerke und einige Industriezweige gedeihen ziemlich gut;

3. dem Tafellandstreifen. — Hier weist die Landschaft ein z. T. steppenartiges Gepräge auf. — Die Landschaft ist wasser- und waldarm: der Getreidebau hat entschieden das Übergewicht.

Das ganze Gebiet nennen wir mittelmösisches Wirtschaftsgebiet: es hat gegenwärtig ca. 1,150,000 Einwohner bei einer Bevölkerungsdichte von ungefähr 72 Einwohner je qkm., während Bulgarien kaum 60 Einwohner je qkm. hat. — Das Gebirgsvolk zeichnet sich durch regen Unternehmungsgeist aus.

HAUPTZÜGE DER WIRTSCHAFT

Es werden 48·20% der Gesamtoberfläche bebaut, — dagegen in Bulgarien durchschnittlich 35·90%. Die landwirtschaftliche Technik, mit jener des benachbarten westmösischen Gebietes verglichen, steht auf einer tieferen Stufe. — Der Bodenbesitz ist ebenfalls kleiner, das Brachland zeigt bereits eine ziemlich geringe Verbreitung. — Die intensiven landwirtschaftlichen Kulturen nehmen einen bedeutenderen Teil der bebauten Oberfläche ein, als dies in den benachbarten west- und ostmösischen Gebieten der Fall ist. — Unser Gebiet hat eine ziemlich grosse Getreideausfuhr, wird aber dennoch von den beiden oben erwähnten Gebieten übertroffen.

Das Gebirgsland zeichnet sich durch die bedeutende Entwicklung des Obstbaues, das Übergangsland (bes. im Bezirk von Gorna-Orehowitza) durch den musterhaften Gemüsegartenbau.

Äusserst charakteristisch sind die Zuckerrüben (750%), Raps (650%) und Sonnenblumensamen (210%). Die eingeklammerten Ziffern bedeuten den Anteil der Produktion dieses Gebietes im Gesamtertrag des Landes.

Die Viehzucht ist mittelmässig entwickelt; der Waldbestand, was Laubhölzer anbelangt, fast genügend, doch nur im südlichen Gebirgslande konzentriert. Nadelwälder fehlen gänzlich.

Mineralschätze unerforscht. Es werden nur Steinkohlenvorkommen südlich von Trewna ausgebeutet.

In Bezug auf die Industrie steht das Gebiet nur dem Sotioter Wirtschaftsgebiet nach. — Im Gebirgs- und Hügelland sind die verschiedensten Handwerke stark entwickelt, dagegen in Gabrowo, Gorna-Orehowitza und Russe — die Grossindustrie, die zumeist bodenständig ist.

Die Verkehrswege sind im befriedigendem Zustand. — Als Hauptwirtschaftszentrum gestaltet sich nach und nach Gorna-Orehowitza (12,000 Einwohner), obwohl ihm Russe (51,000 Einwohner) und Plewen (32,000 Einwohner) voran sind.

Die beste Möglichkeit ist gegeben, die Wirtschaft dieses Gebietes zum Anbau gewisser Industrie- und Ölpflanzen, für Weinberge, Obst- und Gemüsebau einzurichten, sowie die Industrie, sofern sie bodenständig ist, zu fördern.

A. St. Beschhoff